

De elzenvlieg is zwart en staat te boek als een slome vlieger. De volwassen dieren leven slechts enkele dagen en belanden doorgaans in de bek van een vis.

Aan de waterkant

De elzenvlieg, een mooie 'Gothic fly'

In het voorjaar zie je langs vrijwel alle begroeide oevers van sloten en beken merkwaardige zwarte vliegen, die wel iets van schietmotten weg hebben. Ze zitten meestal op halmen van riet, zeggen en liesgras. Ze zijn twee centimeter lang, donkerbruin tot matzwart, hebben een stevig uiterlijk, met brede kop en halsschild en lange voelsprietten. Het meest opvallend is hun tempo: ze zijn namelijk erg traag. En dat laatste geeft ons de kans om dit dier eens van dichtbij te bekijken of er bijvoorbeeld mooie macrofoto's van te maken. Ze dragen hun vleugels als een dakje op de rug, zoals ook Sint Jacobsvlinders dat doen. De vleugels zijn breed geaderd, in een grove structuur, met daartussen transparante velden van een soort rookglas. Het lijken haast gebrandschilderde ramen, echt de moeite waard om eens te bekijken. We hebben het over de elzenvlieg, ook wel slijkvlieg genoemd. De wetenschappelijke naam is *Sialis lutaria*.

DRIE SOORTEN IN NEDERLAND

Mag de naam slijkvlieg weinig belovend klinken, hij behoort wel tot de Megaloptera ofwel grootvleugeligen. En dat is weer een van de kleinste insectenorden die we hebben, want hij is in Midden-Europa met slechts drie soorten vertegenwoordigd. Naast de genoemde elzenvlieg zijn dat twee zeldzame soorten die niet eens een Nederlandse naam hebben. De een is *Sialis fuliginosa*, die alleen in natuurlijke bosbeekjes van de Veluwe, Achterhoek en Twente en Zuid-Limburg voorkomt. De ander is *Sialis nigripes*, die heel sporadisch wordt gevonden in de schoonste beken van Limburg en Twente. De drie soorten lijken met hun matzwarte 'gothic' uiterlijk erg veel op elkaar. Ervaren onderzoekers kunnen ze onder een binoculair onderscheiden,

aan de vorm van de geslachtsorganen nog wel. Maar dat komt in de wereld van de macrofauna, de met het blote oog zichtbare waterdieren, vaker voor.

In dit artikel bekijken we de voor Nederland meest algemene soort, de elzenvlieg. Je kunt hem eigenlijk alleen maar in het voorjaar tegenkomen, maar meestal zie je er dan tientallen verspreid in de vegetatie zitten. Afhankelijk van de temperatuur is dat in april, mei en soms nog in juni. In Duitsland wordt dit dier daarom door vissers ook wel onterecht meivlieg genoemd.

LEEFWIJZE

Volwassen elzenvliegen zitten vaak in de top van een halm waar ze overdag rustig wachten. Ze vliegen wel eens, maar altijd enkele meters en dan ook nog erg onbehopen. Eten doen ze niet. Dat hoeft ook niet,

Een elzenvlieg zit overdag vaak in de top van een plant te wachten. ALLE FOTO'S BIJ
DIT ARTIKEL: MAARTEN ZONDERWIJK

De larve van een elzenvlieg leeft twee jaar op de bodem van een beek of sloot.

want ze leven slechts enkele dagen: de mannetjes drie en de iets grotere vrouwtjes vier dagen, om precies te zijn. Tegen de schemering worden de anders zo slome mannetjes ineens actief, en dan kan je ze druk achter de vrouwtjes zien aanrennen. De vrouwtjes paren vaker, met verschillende mannetjes. Is dat gedaan, dan worden de eitjes gelegd. Deze eitjes worden in recht-hoekige pakketten afgezet op halmen en

Eipakket van de elzenvlieg op een rietblad.

bladeren die over het water heen hangen. De eipakketten zien eruit als rijen flesjes, stijf in het gelid. Als ze vers zijn, is de kleur rood, maar na een paar dagen kleuren ze bruin. Na een maand klimmen de minuscule larven gelijktijdig naar buiten en tui-melen dan als het goed is, in het water. Ze kunnen goed zwemmen en zoeken de bodem op. Na een eerste vervelling graven ze zich in de modderlaag in en ontwikkelen zich tot ware rovers. Het zijn vleeseters en ze hebben daarvoor flinke kaken. Ze eten vooral wormen, muggenlarven en erwten-mosselen. Maar ze zijn niet kieskeurig; ze lusten ook hun kleinere broertjes wel. De larven leven twee jaar in de bodem, ze vervellen tien keer waarbij ze telkens een groter jasje krijgen. Aan de zijkanten van het achterlijf hebben ze zeven paar uitwen-dige kieuwdraden met midden achteraan een behaarde staart. Met die kieuwen kunnen ze wapperen. Zo zorgen ze ervoor dat er ook in stilstaand milieu nog vol-doende stromend water langs hun lijf gaat. Op die manier kunnen ze zelfs in warmer, troebel en een beetje vervuild water nog zuurstof opnemen. Maar ze hebben waar-schijnlijk nog veel meer aanpassingen, waardoor ze overal thuis zijn. Zo vinden we ze niet alleen in sloten en zwakstromende beken, maar ook in vennen en meren. In die meren zitten ze soms wel tot twintig meter diepte!

Na twee jaar zijn ze vier centimeter groot en dan zijn ze klaar om te verpoppen. Dat doen ze heel anders dan we bijvoorbeeld gewend zijn van libellen: die klimmen langs rietstengels omhoog om daar het bekende pophuidje achter te laten. De larven van elzenvliegen kruipen gewoon aan land, soms tot tientallen meters van het water af en daar graven ze een holletje om in te verpoppen. Na drie weken klimt daar de vol-wassen elzenvlieg uit en het verhaal begint weer opnieuw.

HAPPY END

En wat gebeurt er met de grote hoeveelheden elzenvliegen die in het voorjaar alle-maal in ongeveer dezelfde week doodgaan? Die komen voor een groot deel in het water terecht en vormen voor de vissen elk voor-jaar weer een feestmaal.

Maarten Zonderwijk is waterschapsecoloog en freelance natuurfotograaf.

Met dank aan Marion Geering voor verspreidingsgegevens.

In de Slingerbeek komt naast de gewone elzenvlieg ook *Sialis fuliginosa* voor.